

הא דקאמר: אף מטה אסורה — במטה כדקדמנאי שרגילים לפרקה ולהרכיבה תמיד.

הא דקאמר ליה: אף כילה מותרת — כדרמי בר יחזקאל וכשכרך עליה חוט.

הא דקאמר: כילה אסורה ומטה מותרת — כדדין שאין כרוך על הכילות חוט, והמטה אינה מתפרקת.

אמר רב יוסף: הזינא להו לכילי דבי רב הונא, דמאורתא נגידו, ומצפרא חביטא רמיא, [ראיתי את הכילות בבית רב הונא,

שבלילה הן פרוסות ובבקר מושלכות לארץ, מפני שהיה להם חוט או משיחה]⁽³²⁾, וכשם שהתיר רב הונא לפרקם כך גם התיר לנטותם.

אמר מר משום רבי חייא: וילון, מותר לנטותו⁽³³⁾ ומותר לפרקו שאין דין אהל אלא בדבר העשוי כעין גג⁽³⁴⁾.

ואמר שמואל משום רבי חייא: מאחר שלא אסרו חכמים עשיית מחיצות, לכן כילת קלח-ב חתנים שאין לה גג אלא מחיצותיה משופעות מלמעלה מאמצע המטה כלפי צדדיה — מותר לנטותה ומותר לפרקה⁽³⁵⁾.

32. מסקנת התוספות [ד"ה אף] שכילי דרב הונא היו מותרות משום הא דרמי בר יחזקאל.

משמע מהגמרא שכאשר מפרקים את הכילה אין צורך להחזיר אותה למצב שהיתה לפני הנטיה, שמסיבתה היה מותר לנטות את הכילה.

לדעת החזון איש [סימן נ"ב אות ז] כל אהל עראי שנעשה בשבת בהיתר, חל עליו היתר גם לפרקו לגמרי, וכך היה בכילות של רב הונא, אבל אהל שנעשה מערב שבת אסור לפרקו ואין היתר לסותרו אפילו באופן שמשאיר טפח, כי רק בעשיית אהל אנו מתירים להוסיף, כאשר יש כבר טפח, אבל כשהוא בנוי אין בו עיקר ותוספת ואסור לסתור אפילו חלק ממנו.

33. עיין בהערה 3 שלדעת רוב הראשונים אין אסור בעשיית מחיצה שאינה מתרת.

ולדעת רבינו חננאל דין מחיצה כדין אהל שאין לו גג, ולדעתו מותר לנטות אהל זה רק על ידי חוט או משיחה כמו שהבאנו בהערה 28 בשם הרי"ף, וכן הדין בוילון.

וכתב המשנה ברורה [שט"ו ס"ק ל"ט] שמפשוטות לשון הרמב"ם שהבאנו את לשונו בהערה 29 משמע כרבינו חננאל, ולא כמו

שפירש המגן אברהם ברמב"ם שמותר לנטות פרוכת אף ללא חוטים. אבל ההלכה היא שלא כרבינו חננאל והרמב"ם.

34. רש"י במסכת עירובין [ק"ב א] כתב: "מותר לנטותו דלאו אהל הוא דלא קביעא התם, אלא כן דרכו לינתן ולהסתלק כדלת בעלמא".

התרומת הדשן, [תשובה ס"ח] כתב שמרש"י משמע שמדובר בוילון שנוטין אותו לפרקין, אבל וילון שתלוי תדיר — אסור. ולדעת הבית יוסף [סימן שט"ו ד"ה ומדברי רש"י] גם וילון קבוע מותר לנטות, וכוונת רש"י היא שכיון שאין הוילון מעכב את העוברים דרך שם, אין הוא נחשב קבוע.

החזון איש [סימן נב אות י"ג] תמה על דברי הבית יוסף, ממה שלתלות דלת על הצירים שלה אסור משום בונה, אף שהדלת עצמה נפתחת ונסגרת, אם כן כך יהיה אסור לתלות וילון אף שמזיזים אותו, ולא נאמר ההיתר אלא במקום שרגילים לפרקים להוריד את הוילון לגמרי.

35. בהערה 28 הבאנו את דעת הרי"ף שלא הותר לעשות אהל שאין לו גג אלא על ידי חוט

גג טפח מדין לבוד⁽³⁶⁾, שהרי אפשר להוריד את השיפוע העליון למקום ששם יש בין המחיצות טפח, וכך יש גג בלתי משופע ברוחב טפח.

ולא אמרן שכילת חתנים מותרת, אלא במקום שאין בשיפועה של כל אחת מהמחיצות טפח, וכל הכילה מאהילה על פחות משני טפחים, ולא עושים אותה כדי להגן אלא לנוי⁽³⁷⁾.

אבל יש בשיפועה של אחת המחיצות טפח — אין היא נחשבת למחיצה אלא לאהל כיון שיש מתחתיה אויר טפח, שכן ההלכה היא

אמר רב ששת בריה דרב אידי: לא אמרן אלא שהקצוות העליונות של שתי המחיצות קרובות זו לזו, ואין בנגה של הכילה טפח, אבל יש בנגה טפח — יש בה שיעור אהל והיא אסורה.

וגם כי אין בנגה עצמו טפח, נמי לא אמרן שיותר, אלא שאין בפחות משלשה טפחים סמוך לגגה רוחב טפח, ובמקום ששתי המחיצות מתרחקות אחת מהשניה שיעור טפח, יש כבר מרחק שלשה טפחים מהגג.

אבל יש בפחות משלשה סמוך לגגה רוחב טפח — אסור, כי נחשב הדבר שיש לכילה

או משיחה. שבת, נחשב שהיה כאן טפח מערב שבת ומותר להוסיף עליו בשבת.

החתם סופר [שו"ת יור"ד סימן ש"מ אות ג] מבאר, שיש שני דינים בלבוד, יש דין שעל ידי לבוד רואים שני דברים רחוקים כקרובים, ודין זה נאמר בין להחמיר בין להקל, ויש דין שרואים את האויר שבינתיים כסתום, דין זה נאמר רק להקל ולא להחמיר, לכן מותר לנטות שני חוטים בשבת, כי אם נקרב אותם לא יהיה בהם טפח, ולא אומרים לבוד להחשיב את האויר שביניהם כסתום כי אין אומרים כאילו יש כאן טפח להחמיר, אלא להקל. כגון אם היו שני חוטים מערב שבת, שאז מותר להוסיף עליהם בשבת.

37. כך כתב רש"י כאן להסביר לשם מה עושים את הכילה אם אין תחתיה אלא פחות משתי טפחים.

ובעירובין [קב ב] כתב רש"י שמדובר במטה שיש עליה הרבה מוטות, אחד נמוך ואחד גבוה, ויש שם כמה אהלים. ועיין שם בתוספות ד"ה לא.

והרא"ש [סימן ב] הקשה על הרי"ף, שבכילת חתנים לא נזכר שצריך שיהיה חוט או משיחה כדי שתהיה מותרת, ומוכח שאם אין גג אין זה אפילו אהל עראי, ואין צריך דבר כדי להתירו.

וכתב הנודע ביהודה, [מהדו"ת או"ח ל' ד"ה ודעת הרמב"ם] שהרמב"ם שהלך בשיטת הרי"ף נשמר מקושית הרא"ש, וכתב: כילת חתנים שאין בנגה טפח הואיל והיא מתוקנת לכך מותר לנטותה. הרמב"ם חילק בין טלית כפולה שאינה מיוחדת לפרוס אותה במקום זה לכילת חתנים ששם הבגד מיוחד לכך, והמעלה שיש בחוט או משיחה היא שבכך מכין את הטלית לפורסה ונעשית כמו כילה.

36. מהגמרא יוצא שאומרים לבוד אף להחמיר ואסור לנטות אהל בשבת, גם כשהאהל הוא אהל רק על ידי לבוד.

התוספות בעירובין [ק"ב א' ד"ה לא] אומרים, שבדאי אין איסור לנטות בשבת שני חוטים תוך שלשה טפחים משום עשיית אהל, ואף על פי כן אם היו חוטים אלו נטויים מערב

ששפועי אהלים כאהלים דמו⁽³⁸⁾.

ולא אמרן בה היתר, אלא דלא נחית מפוריא
[שלא יורד הכסוי מסביב המטה אל מתחת
למשטח המטה⁽³⁹⁾] טפח.

אבל נחית מפוריא טפח — אסור, ואף שאין

איסור בעשיית מחיצות, כאן אין עיקר
האיסור משום המחיצות אלא משום המטה
שהיא אהל, ובמטה לא אסרו חכמים משום
אהל אלא בתנאי שיש שם מחיצות, מפני
שאינן המטה עשויה להגן על מה
שתחתיה⁽⁴⁰⁾.

הרמב"ם והמחבר "והוא שלא תהא משולשלת
מעל המטה טפח".

הט"ז [שם ס"ק יז] פירש את לשון הרמב"ם
והמחבר שאם הכילה משולשלת טפח, המטה
נעשית גג והאיסור הוא משום המטה, וכפירוש
רש"י בגמרא לקמן.

התוספת שבת [שם ס"ק כא] חלק עליו
ופירש שעל ידי כך שהכילה משולשלת טפח,
הכילה נעשית גג. המשנה ברורה [שם ס"ק
מ"ב] הלך בדרכו של התוספת שבת.
מדבריהם נראה שהרמב"ם לא פירש את
הגמרא לקמן כפירוש רש"י.

39. כך הוא פירוש רש"י.

ועיין בהערה הקודמת שהבאנו אחרונים
שפירשו בדעת הרמב"ם, שלא כפירוש רש"י.

40. כתב הרשב"א, שאין איסור להעמיד מטה
ולפרוס עליה סדין, שיורד מתחת למטה טפח,
שלא אסרו אלא בכילה שנעשית לצל, אלא
שאינה אסורה מצד עצמה, מפני שאין לה גג, על
כן החמירו בה לאסור, במקום שהמטה נעשית גג
ויש לה מחיצות, אבל בסדינים אין איסור, אף
שיש שם גג עם מחיצות, כיון שהסדינים לא
עשויים לצל.

ועיין בהערה 15 שהבאנו את דברי רבינו תם,
שלא אסרו חכמים להעמיד מטה אלא כשיש לה
מחיצות מגיעות לארץ.

והקשה המהרש"ל [עמודי שלמה על הסמ"ג
ל"ת ס"ה דין הבונה] מגמרא זו, שרואים ממנה

38. במשנה בסוכה [יט ב] נחלקו תנאים במי
שעשה סוכה על ידי שהטה ראשי הקנים על
הכותל וראשם השני של הקנים מונח על הארץ,
ואין לסוכה גג ודפנות נפרדים. רבי אליעזר פוסל
וחכמים מכשירים.

הגמרא שם מבארת שהמחלוקת היא האם
שיפועי אהלים כאהלים דמו או לא. מובאת שם
ברייתא שאומרת, שאף רבי אליעזר מכשיר, אם
יש דופן בגובה טפח ואחר כך מתחיל השיפוע
כי זה נחשב לאהל. בגמרא שם נפסקה ההלכה
ששיפועי אהלים לאו כאהלים דמו, ולא כדברי
הגמרא כאן ששיפועי אהלים כאהלים.

תוספות [ד"ה שאין] אומרים בשם רשב"ם
שלא גורסים כלל בגמרא כאן "ולא אמרן אלא
שאינן בשיפועה טפח".

לפי דעה זו, הכילה יכולה להיות משופעת
הרבה טפחים, אך אין היא מותרת אם בסוף
השיפוע יש לה מחיצה טפח מעל המטה, שהרי
באופן זה היא נחשבת לאהל לפי כל הדעות,
כמבואר בגמרא בסוכה.

בשיטת רשב"ם הלך גם הרמב"ם שכתב
[פכ"ב מהלכות שבת ה"ל] כילת חתנים שאין
בגגה טפח ואין בפחות משלשה סמוך לגגה
רוחב טפח, מותר לנטותה ומותר לפורקה, והוא
שלא תהא משולשלת מעל המטה טפח. והעתיקו
השו"ע. [סימן שט"ו סי"א].

הגר"א בהגהותיו על הגמרא כתב,
שהרמב"ם לא גרס קטע זה, והוא פוסק
ששיפועי אהלים אינם כאהלים.

נחלקו האחרונים בהבנת מה שכתבו

והדריןן ואמרינן: **אלא** (42) אין בלבישת בגד או כובע משום עשיית אהל, ואם יש סיבה לאסור לבישת כובע עם שוליים בשבת, אין זה אלא ברשות הרבים מחשש שמא תעיפנו הרוח מראשו, ויבוא להעבירו ארבע אמות ברשות הרבים.

הילכך, משום הא **לא קשיא** הסתירה בדבר לבישת הכובע עם השוליים, כי הא שמותר ללובשו הוא בכובע **דמיהדק** לראשו, שאין חשש שתשאנו הרוח (43), ואילו הא שאסור ללובשו הוא בכובע **דלא מיהדק** (44).

שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב הונא: אימא

ואמר רב ששת בריה דרב אידי: האי סיאנא [כובע של לבד] שיש לו שוליים רחבות שרי [מותר] ללובשו בשבת, ואין לחשוש לשוליו משום עשיית אהל.

ורמינן: **והאיתמר: סיאנא — אסור ללובשו בשבת!**

ומתצינן: **לא קשיא, הא דאסור ללובשו — דאית ביה בשוליו שיעור אהל שהוא טפח. הא דמותר ללובשו — דלית ביה טפח.**

ותמהינן: **אלא מעתה, שרביב בגלימא טפח** [הוציא את הטלית להלך מראשו טפח] **הכי נמי דאסור** (41) משום עשיית אהל בשבת!?

כובע המהודק על הראש, אבל אהל שמחזיקים אותו ביד, כגון מטריה אין בו איסור.

לדעת הנודע ביהודה [מהדו"ת ל' ד"ה והנה אמינא] האוסרים את הסיאנא משום אהל, בודאי שאוסרים את המטריה, ואף רש"י לא התיר אלא משום שכאשר אדם לובש את הכובע, הוא מתכוין למלבוש ולא להגן מהחמה, ובשעה שמגיע למקום שמש לא עושה דבר.

לדעת המושנה ברורה אין לאסור סיאנא משום אהל אחרי שהוא דרך לבישה. [שעה"צ סימן ש"א אות קפ"ז].

43. כתב הבית יוסף, [סוף סימן ש"א ד"ה כובע] שאין איסור ללכת בכובע שלובש בשביל לכסות את הראש, אף שאינו מהודק, כי אם יפול אין לחוש שמא יטלטלנו ארבע אמות ברשות הרבים, מפני שאין דרך בני אדם להלך בגלוי ראש.

44. כך פירש רש"י.

ורבינו תם. [תוד"ה הא, ורא"ש סימן ג] אומר, שלא גורסים "אלא", ומפרש שהגמרא לא חוזרת בה מכך שיש בסיאנא משום איסור אהל.

שאר צריך שיהיו המחיצות מגיעות לארץ! ותירץ המהרש"ל על פי דברי הרשב"א, שכאן החמירו יותר מפני שהכילה עשויה לצל.

41. זו גירסת הרא"ש. ובספרים שלנו הגירסא היא "הכי נמי דמיהייב". וכתב הקרבן נתנאל [אות ל] שזו טעות, שכן אהל עראי אין בו אלא איסור דרבנן, ולשון מיחייב הוא מדאורייתא.

42. זו גירסת רש"י, ולפיה למסקנה אין בלבישת הסיאנא משום איסור אהל.

רבינו תם לא גורס "אלא" ומפרש כרבינו חננאל שגם למסקנה יש בסיאנא משום איסור אהל, ונביא את פירושו בהערה 44.

נחלקו האחרונים, מדוע אין איסור בסיאנא משום אהל, לפי רש"י.

לדעת הט"ז, סיבת ההיתר היא, כי מה שיוצא מהראש נגרר אחר העיקר, שאין בו משום אהל. [שט"ו ס"ק ח].

לדעת הבית מאיר, [סימן שט"ו]. אהל הוא דבר שנח על הארץ ולא דבר המונח על גוף האדם, ומשום כך אין איסור במטריה בשבת. לדעתו אף החולקים על רש"י, לא אסרו אלא

לן איזי [אמור לנו חביבין] הנך מילי מעלייתא [את אותם דברים משובחים] דאמרת לן משמיה דרב, תרתי [אשר שנים מהם היו] בהלכות שבת וחדא בענינה של תורה.

שלח ליה:

א. הא דתניא: גוד בכיסנא [גוד עם רצועות] המונח על אחד העמודים שעליו תולים אותו

בקביעות — מותר לנטותו⁽⁴⁵⁾ בשבת, לפי שהוא מוכן מערב שבת לתליה, ותליתו חשובה כתוספת אהל עראי המותרת⁽⁴⁶⁾.

על כך אמר רב: לא שנו בזה היתר אלא בשני בני אדם שאינם מותחים אותו היטב. אבל באדם אחד שמותחו היטב — אסור⁽⁴⁷⁾.

אמר אביי: וכילה שרוצים להביאה מתוחה

וכונת הגמרא שאין לתמוה ממה שמותר להוציא טלית מראשו טפח, כי הטלית נכפפת למטה ואינה אהל ואילו כובע הוא קשה ולכן הוא כאהל.

ולענין הלכה עיין משנ"ב סימן ש"א ס"ק קנב.

45. בפירוש רש"י הגירסא היא "לנטותו" בלשון זכר, וכך צריך לגרוס לפי פירושו שגוד הוא נוד. ובספרים שלנו הגירסא היא "לנטותה" בלשון נקבה, וכך צריך לגרוס לפי הרמב"ם המפרש שגוד זו פרוכת, ועיין בהערה 47.

46. כך מתרץ רש"י את הסתירה מהגמרא מדברי אביי לעיל שבגוד פטור אבל אסור, רש"י מיישב, שלעיל מדובר כשהגוד אינו מוכן לתליה ברצועות, ואילו כאן הוא מוכן לתליה. ועל כן דינו כמוסיף על אהל ארעי. ובשיטה המיוחסת לר"ן כתוב, שהסתירה מתיישבת על פי דברי רב, לעיל מדובר באדם אחד ואילו כאן מדובר בשני בני אדם.

הרבה ראשונים ופוסקים לא הביאו להלכה רק את החילוק בין אדם אחד לשני בני אדם בענין גוד, ולא הביאו חילוק נוסף כדי לתרץ את הסתירה.

47. רש"י מפרש, שאם אדם אחד תולה את

הגוד הוא קושר ביתד אחד ואחר כך מותח היטב וקושר ביתד השני, ואילו שני בני אדם לא מותחים היטב.

ומסיים רש"י: "כך פירשו רבותי וכן מצאתי בתשובת הגאונים ואיני יודע מהו".

יש בראשונים פירושים שונים בגמרא זו.

הרשב"א בשם רבינו יונה מפרש, שאדם אחד שקושר וחוזר וקושר ולא עושה את האהל בבת אחת, עושה את האהל כדרך בנין שאינו נבנה בבת אחת ואסור, אבל שני בני אדם פורסים תחילה ואחר כך נותנים על העמודים, ואין זה דרך בנין להניח את הגג בבת אחת ולכן מותר.

והקשה הרשב"א, שלפי זה יהיה מותר להניח דף מעץ על גבי מחיצות, והרי מוכח מהגמרא בביצה [לג א] בדין קדירה שזה אסור! ומתרץ הרשב"א, שאם מעמיד מחיצות ומיד אחר כך עושה גג יש איסור אף כשעושה את הגג בבת אחת, אבל כשעושה רק גג אין איסור כשעושה את הגג כולו בבת אחת.

ועיין בחזון איש שנקט לעיקר בהלכה חילוק זה של רבינו יונה. [סימן נ"ב אות א' ואות ה' ד"ה ולדינא].

הרמב"ם. [פכ"ב מהלכות שבת הל"ב] פירש שגוד זו פרוכת, שאין בה איסור מצד עצמה, אבל צריך להזהר שבשעה שנוטים אותה לא תתקפל ותעשה אהל, ולכן אם היא גדולה

[רגליה] — מותר לטלטלה לצורך גופה או מקומה כדין כלי שמלאכתו לאיסור⁽⁴⁹⁾. נשמטו שתיים מרגליה אסור לטלטלה כלל משום שבטל ממנה שם כלי, כי אינה יכולה לעמוד רק על שתי הרגלים הנותרות.

רב אמר: אפילו נשמט לה רגל חד נמי אסור⁽⁵⁰⁾ לטלטלה כלל, אך לא משום מוקצה, אלא שיש לגזור גזירה שמא יתקע את רגלה בחוזקה כשיבוא להחזירה⁽⁵¹⁾ ויתחייב משום

כמו שהיא ולנטותה על המטה, אפילו בעשרה בני אדם אסור לנטותה, כי היא רחבה ואי אפשר דלא מימתחא פורתא [אי אפשר שלא תמתח קצת יותר משהיתה מתוחה] בשעה שנוטין אותה⁽⁴⁸⁾.

ב. איך מילתא שאמרתי בשם רב בהלכות שבת מאי היא?

דתניא: כירה שנשמטה אחת מירכותיה

ובדין הכילה כהרשב"א.

49. מפירוש רבינו חננאל ופסקי רי"ד.

50. זו הגירסא שלנו, ולפיה רב בא לחלוק על הברייתא. וכתב בפסקי רי"ד שרב תנא הוא ופליג.

וכתב המהרש"ל, שיש ספרים שלא גרסו "חד נמי אסור" אלא "אמר רב: גזירה שמא יתקע" וכך גרס רש"י.

לפי גירסא זו, רב לא חולק על הברייתא, אלא מפרש שלא אסרה הברייתא משום מוקצה אלא מחשש שמא יתקע, ואין לחוש לכך אלא כשנשמטו שנים מירכותיה.

51. בסוף פרק כירה [מ"ז ב] מתיר רבן שמעון בן גמליאל לחבר רגלי המטה למטה אם החיבור הוא רפוי. וכן היא ההלכה.

וכתבו התוספות בפרק כמה תומנים [מ"ח א' ד"ה הא] שבמקום שיש רגילות לתקוע אסור לחבר אף כשהחבור רפוי. וכן פסק הרמ"א. [שי"ג ס"ו].

וכתב החזון איש, שלפי שיטת התוספות, האיסור לטלטל את הכירה הוא כאשר הדרך לתקוע, אבל בכירה שאין דרך לתקוע את רגליה בחזוק — מותר גם לטלטלה. [סימן נ' אות י].

צריך ששני בני אדם יתלו אותה ובשו"ע נפסק כהרשב"ם [סימן שט"ו ס"ב] ועיין חזון איש סימן נ"ב אות ה'.

ועיין בהשגות הראב"ד שפירש פירוש אחר, ועיין בשיטה המיוחסת לר"ן עוד פירוש בשם הרא"ה.

48. רש"י לא פירש קטע זה כלל. ואי אפשר לפרש כאן כשיטתו בגוד, שכאשר שנים תולים אותו אין הוא נמתח טוב ולכן הוא מותר, אבל הכילה נמתחת טוב ולכן היא אסורה תמיד, שהרי ודאי שבעשרה בני אדם הכילה נמתחת טוב יותר מבשני בני אדם, ומהגמרא משמע שעשרה בני אדם זו סיבה להקל אלא שאפילו בעשרה בני אדם אוסרים, ומוכח שהמתיחה החזקה אינה סיבה לאסור כאן.

לפי מה שהבאנו בהערה הקודמת את שיטת הרשב"א בגוד, הגמרא כאן מתפרשת יפה כהמשך לדין גוד, כי רק בגוד מתירים על ידי שני בני אדם שכן הם יכולים לפרוס אותו בבת אחת, אבל כילה לא נפרסת בבת אחת אפילו בעשרה בני אדם, ונמתחת קצת בשעה שנוטים אותה, ולכן היא אסורה.

אנו בארנו את דין הגוד כרש"י ואת דין הכילה כהרשב"א. ועיין בבית יוסף סוף סימן שט"ו במה שהביא בשם רבינו ירוחם, שמשמע מדבריו שאכן אפשר לפרש בדין הגוד כרש"י

(בונה 52).

(עמוס ח' י"א).

ג. ענינה של תורה:

וכתיב: "ונעו מים עד ים, ומצפון ועד מזרח, ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו" (עמוס ח' י"ב).

דאמר רב: עתידה תורה שתשתכח מישראל. שנאמר: "והפלא ה' את מכותך" (דברים כ"ח ג"ט).

"הפלאה" זו אינו יודע מהו ענינה?

בפסוקים אלו כתוב פעם אחת "דבר ה'" בלשון יחיד, ופעם אחת "דברי ה'" בלשון רבים, הרי שיש שלשה סוגי דברים שישכחו (55). ואלו הם:

כשהוא אומר: "לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, ואבדה חכמת חמיו ובינה נבוניו תסתתר" (ישעיה כ"ט י"ד)

א. דבר ה' — זו חלבה, דכתיב: "להגיד לכם את דבר ה'" (דברים ה' ה').

הוי אומר: הפלאה — זו תורה שתשכח מהם (53), שהרי היא חכמתם ובינתם.

ב. דבר ה' — זה חקין, דכתיב: "ובשנת אחת לכורש מלך פרס לכלות דבר ה' מפי ירמיה" (עזרא א' א').

תנו רבנן: כשנכנסו רבותינו לחרם (54) ביבנה, אמרו: עתידה תורה שתשתכח מישראל.

ג. דבר ה' — זו נבואה, דכתיב: דבר ה' אשר היה אל הושע (הושע א' א').

שנאמר: "הנה ימים באים נאם ה' אלקים, והשלחתי רעב בארץ. לא רעב ללחם, ולא צמא למים, כי אם לשמוע את דברי ה'"

ומאי "ישוטטו לבקש את דבר ה'" שמשמעו שיסתובבו ממקום למקום בעיר אחת?

52. בפרק הבונה [ק"ב א] נחלקו במכניס יד לקרדום על ידי שתוחב יתד קטן בחור שלו. רב מחייב משום בונה, ושמואל מחייב משום מכה בפטיש.

יתכן שרש"י כתב כאן שהתוקע חייב משום בונה כי אנו עוסקים בדברי רב. ועיין ברש"י מ"ז א' ד"ה חייב חטאת.

אומר שהקב"ה יוסיף להפליא את העם בשכחת התורה יותר ממה שכתוב בתורה, כי בתורה כתוב פעם אחת לשון הפלאה, ואפשר היה לומר שלא תשתכח אלא תורת הנסתר, ואילו הנביא אומר הפלאה פעמיים ללמד שגם תורת הנגלה תשכח.

53. הקשה המהרש"א, שמדברי הנביא בלבד יש ללמוד שעתידה תורה שתשתכח מישראל, ולשם מה אם כן צריך להביא את הפסוק בתורה שממנו לבד לא נדע שעתידה תורה שתשתכח לולא דברי הנביא?

54. המקום נקרא כרם על שם שהיו יושבים שם שורות שורות ככרם. [רש"י].

ותירץ המהרש"א, שגם דברי הנביא מתפרשים על ידי הפסוק בתורה, שהרי הנביא

55. על פי החסדי דוד על התוספתא עדיות פ"א.

56. תוספות ד"ה דבר ה'.

אמרו: עתידה אשה שתטול בכר של תרומה, ותחזור בכתי כנסיות ובכתי מדרשות, לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא, ואין מבין לענות לה אפילו על שאלה כזו שהיא מעשים שבכל יום⁽⁵⁷⁾.

והוינן בה: איך יתכן שלא ידעו בכתי מדרשות עלנות אם טהורה היא ואם טמאה היא, והרי התורה שבכתב כתובה לפניהם, ובהדיא כתיב ביה בכר שהוא מקבל טומאה, שנאמר: "מכל האכל אשר יאכל... יטמא" (ויקרא י"א ל"ד).

ומשנינן: אלא שאלתה היא — לידע אם הכר שנטמאה מתנור טמא, ראשונה לטומאה היא, ואם שניה לטומאה היא, ואין מבין לענות לה.

ומקשינן: הא נמי הלכה מפורשת במתניתין היא, ואין להעלות על הדעת שהמשנה תשכח⁽⁵⁸⁾.

כדתנן: השרץ שנמצא בתנור — הפת שבתוכו היא שניה לטומאה, לפי שהתנור שנטמא מהשרץ הוא תחילה [ראשון לטומאה] ועושה את הפת שבתוכו שניה לטומאה.

ומשנינן: מסתפקא להו הבנת הדין ומקורו ולא ידעו לתרץ על הא קושיא שהקשה רב אדא כמו שתירץ רבא⁽⁵⁹⁾.

דאמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא: מדוע הפת שבתנור היא רק שניה לטומאה? והלוא סתם תנור הוא של חרס ודינו שנטמא כשהשרץ נמצא באוירו אף כשלא נגע בו, וכיון שכך, ליחזייה האי תנורא כמאן דמלי טומאה [יש לנו להחשיב את התנור כאילו הוא מלא טומאה], ותיהוי פת ראשונה כאילו נגעה בשרץ עצמו!

אמר ליה רבא: לא אמרינן "ליחזייה האי תנורא כמאן דמלי טומאה", וכך מוכח מהדין שדרשה הברייתא מהפסוק.

דתניא: יכול יהו כל הכלים — הנמצאים בתוך כלי חרס שיש שרץ בתוך אוירו — מיטמאין באויר כלי חרס?

תלמוד לומר: "כל אשר בתוכו יטמא... מכל האוכל אשר יאכל". (ויקרא י"א לג-לד) רק אוכלין מטמאין באויר כלי חרס, ואין כלים מטמאין באויר כלי חרס.

היא שניה, ומכיון שדבר זה גם כתוב במשנה, הגמרא משתמשת בלשון "מתניתין היא". לפי המהרש"ל, תשובת הגמרא היא שאין הדבר פשוט מצד עצמו והמשנה תשכח. ועיין בהערה הבאה.

59. יש לעיין, מה הגמרא מתרצת, הלוא המשנה ידועה להם, ויורו לאשה כמו שכתוב בה, אף אם לא ידעו טעם המשנה. ועיין בהערה הקודמת. ואפשר לומר, שלא יורו לה מהמשנה כדאיתא

57. הגאון ר' יעקב עמדין אומר, שכבר נתקיימה נבואה רעה זו, שהרי דיני טומאה וטהרה יחזרו לנו בימות המשיח, ואז לא תשכח תורה מישראל, ועל כרחך שנתקיימה בנו כבר שכחת התורה. [הגהות יעבץ].

58. ריטב"א. והמהרש"ל מפרש, שעיקר הקושיא היא מה מקום יש להסתפק, הלוא התנור שקבל טומאה מהשרץ הוא ראשון והפת שקבלה טומאה ממנו

התורה מלמדת כאן שני דברים:

א. כלי חרס מקבל טומאה מאוירו ומטמא אחרים מאוירו, אבל אין הוא מלא טומאה, שאילו היה כך, מדוע כלי עץ או מתכת שנמצא בתוך הכלי חרס לא נטמא, והלוא הוא מקבל טומאה מגבו⁶⁰.

ב. אין כלי נטמא אלא מאב הטומאה ולא מראשון, ולכן הכלים שנמצאים בכלי חרס לא מקבלים ממנו טומאה.

תניא: רבי שמעון בן יוחי אומר: חס ושלום שתשתכח תורה מישראל, ואפילו תורה שבעל פה לא תשכח שנאמר "כי לא תשכח מפי זרעו" (דברים ל"א כ"א).

אלא, מה אני מקיים "ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו"? שלא ימצאו הלכה ברורה ללא מחלוקת אפילו במקום אחד בעולם⁶¹.

תניא: רבי יוסי בן אלישע אומר: אם ראית דור שצרות רבות באות עליו, צא וברוק בדייני ישראל שמא אין הם דנים דין צדק, שכל פורענות שבאה לעולם — לא באה אלא בשביל דייני ישראל.

שנאמר "שמעו נא זאת ראשי בית יעקב וקציני בית ישראל, המתעבים משפט, ואת

כל הישרה יעקשו. בונה ציון בדמים, וירושלים בעולה. ראשיה בשחר ישפטו, וכהניה במחיר יורו, ונביאיה בכסף יקפמו, ועל ה' ישענו". (מיכה ג' ט"א).

ומפרש התנא: **רשעים הן הדיינים והכהנים והנביאים, אלא שתלו בטחונם כמו שאמר ויהי העולם. ולא התכוין הנביא לומר שבטחון החוטאים בה' הוא חטא נוסף על חטאם, אלא שהבטחון בה' לא יציל אותם.**

נמצא שהנביא צווח על שלש עבירות שעושים בשביל לקבל ממון, ובממון זה בונים את בתיהם שבירושלים, ואלו הם:

א. דיני שקר.

ב. הוראות שקר.

ג. נבואות שקר.

לפיכך, מביא הקדוש ברוך הוא עליהן שלש פורעניות, כנגד שלש עבירות שבידם.

שנאמר שם ביחס לעונש: "לכן בגללכם:

א. ציון שדה תחרש.

ב. וירושלים עיין תהיה.

ג. והר הבית לבמות יער" (מיכה ג' י"ב).

משמע שכלי חרס הנמצא בכלי חרס לא היה נטמא אפילו אם היינו רואים את האויר כמלא טומאה. ויתכן שכוונת רש"י לכלי חרס המוקף צמיד פתיל.

61. מהרש"א.

בסוטה [כב א] שהתנאים הם מבלי עולם כשמורים הלכה מתוך משנתם, ומפרש רש"י שם שכיון שלא יודעים טעמי המשנה באים לידי טעות בהוראה.

60. כך פירש רש"י.